

“Розвиток креативної особистості, підготовка їх до успішного життя, шляхом оптимізації НВП”

Виховання мовної особистості – один із засобів розвитку творчих здібностей учнів

Учень – не чаша,
Яку необхідно наповнювати,
А факел, який необхідно запалити.
(Давньогрецький вислів)

Упродовж кількох років я працюю над проблемою розвитку творчих здібностей учнів. Вважаю, що в кожній дитині природою закладений певний творчий потенціал. Виявити здібності, розвинути їх якомога повніше – ставлю перед собою таке завдання. Упевнена: не талановитих дітей не буває. Кожен має свою іскринку. Дуже важливо помітити той паросток, не дати загинути, зів'язати.

Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів, нових рішень). Це людина, «яка володіє певним переліком якостей, а саме -- рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники».

У наш час спостерігається зростання інтересу до процесу творчості. Якщо в деяких психічних процесах людині допомагають складні механізми (комп'ютери, сканери, обчислювальні машини), то творчість не може бути формалізована й обмежена певною програмою дій не може бути механічною. У школі також спостерігається зростання інтересу до креативності: за новою 12-ти бальною системою оцінювання найвищі бали отримують учні тоді, коли виявляють творчість. Але ж відомо, що творчий учень є дзеркальним відображенням творчого вчителя. Я знаю, що розумова діяльність цих учнів підтримується й полегшується, коли ми, вчителі, спираємося на життєвий, практичний досвід учнів, їх попередні знання. Вона утруднюється й унеможлиблюється там, де порушується послідовність переходу від відомого до невідомого, де передчасно вводяться узагальнення, для яких в учнів ще немає досвідного ґрунту. Розвиток творчих здібностей учнів можливий, на мою думку, за умови дотримання певних принципів та врахування необхідних компонентів. З цією метою була розроблена модель розвитку творчих здібностей. Крім того, вільна атмосфера на уроці, відсутність авторитарності,

почуття довіри та поваги до учнів з боку вчителя, високий рівень пізнавальних інтересів серед учнівського колективу, використання ігрових технологій та інтерактивних методів навчання, виконання суб'єктивно – творчих вправ, урахування інтересів та можливостей кожного учня безумовно стануть суттєвими допоміжними в розвитку креативності.

Відомим є той факт, що в основі розвитку обдарованої особистості лежить розвиток її здібностей. На певному рівні сформованості здібностей до тієї чи іншої діяльності виникають і починають розвиватися творчі здібності. Поряд із стандартними завданнями учням пропонують такі, які вимагають креативного мислення, творчих пошуків, оригінальності, винахідливості. У зв'язку з цим однією з важливих умов забезпечення розвитку творчих задатків підростаючого покоління на уроках української мови є використання інтерактивних методів та технологій творчого прямування. Упевнена, що творчі завдання допомагають нам, учителям, розвинути в учнів пізнавальні процеси -- пам'ять, увагу, уяву, мислення. Усі завдання творчого характеру повинні бути розраховані на пошукову діяльність учнів, креативне застосування набутих знань, сприяти розвитку гнучкості й широти мислення.

Проблема цілеспрямованої підготовки до творчої діяльності учнів складна і багатогранна. Це обумовлено тим, що творча діяльність пов'язана з багатьма сторонами навчального процесу, виступаючи одночасно як мета, і як результат, обумовлений певним способом організації навчальної діяльності учнів, та як засіб підвищення ефективності процесу навчання. Тому я у роботі намагаюся використовувати методи та технології, які допомагають виявити індивідуальні особливості учнів, намітити перспективи подальшого розвитку творчого потенціалу учнів, зробити навчання більш захоплюючим і цікавим. На уроках української словесності стараюся використовувати різні форми організації навчальної діяльності нестандартного типу.

Отже, головне завдання сучасного уроку – це створення такої ситуації, щоб учневі було цікаво, щоб дитина мала змогу розвивати свої творчі здібності. Виходячи з цього, хочу зауважити, що надзвичайно важливо навчити дитину бачити прекрасне, тонко сприймати навколишню дійсність, правильно й образно висловлювати думки: робота ця копітка, масштабна, тож розпочинати її слід якомога раніше і проводити системно. Одним із засобів розвитку творчих здібностей учнів є виховання мовної особистості, яка володіє даром слова.

Саме через слово людина пізнає те, що недоступне для безпосереднього сприйняття. Усі наші діяння, думи, почуття втілюються в слово.

І побачити, відчувати їх у лові – значить пізнати його красу, вміти

«милуватися» словом.

Милування –надзвичайно цікавий елемент японської системи естетичного виховання, тісно пов'язаний з традиціями художньої, естетичної та філософської культури східних народів.

Для України це явище є новиною. Висока емоційність та ліризм визначає світобачення й буття народу – дух нації, ментальність.

Лінгвістичний геній українського народу витворив для нас мову дивовижної краси і сили. Чітка морфеміка, гнучкий синтаксис, різноманітна лексична синоніміка думки, волі, емоцій, сприймань, чуттів, рухів, дій тощо; багата символіка, образність афористичність висловів – усе це в живому організмі української мови до послуг мовців.

Слово, як та скрипка, що таїть в собі чарівні звуки. Потрібен тільки талановитий скрипаль, який вміло поведе смичком, й інструмент подарує неосяжний світ чарівної музики.

Не один рік я шукаю шляхи, як навчити своїх учнів бути такими «скрипалями» .

Пропоную деякі форми роботи.

При вивченні розділу «Лексика» у п'ятому класі зосередження уваги тільки на номінативній функції слова є недостатнім для розкриття краси глибинного значення слова. Саме тут від учителя вимагається майстерний добір «інструментів» дотику до особистого розуміння, відчуття слова учнями.

Тонке відчуття гами кольорів, звуків, смаку, дотику, запаху, уяви можна простежити, вивчаючи творення кожної частини мови.

Наприклад,

Білий + сніг = білосніжний;

Гілки + падають = гілкопад.

При зібранні словесного матеріалу потрібно звернути увагу на евфонію звукового мовлення. Уже в самих звуках чується музика слова.

Ш – шумить;

дз – дзвенить.

При даній формі роботи доречно знайомити учнів з новими або маловживаними словами.

Знайомлячи дітей із загадками, з особливістю їх побудови практикую асоціативної вправи, де учні на основі попередньої роботи набувають уміння порівнювати, спів ставляти з іншими явищами, утворювати символічні образи слова, логічні порівняння. Зокрема, учні знаходять подібність у певних предметах (сонце – тарілка – за формою, ніч – чорна хустина – за кольором).

Таким чином ми прийшли до творчого, образного сприйняття слова через «звук», «колір», «дотик».

Застосовую і написання творів – мініатюр за опорними словами, які добираю відповідно до пори року, наприклад: зима, люта, сніжна, морозна, пухнаста, гнівна, сердита, біла. Можна дати завдання записати ці слова в алфавітному порядку, з метою повторення матеріалу, а потім скласти розповідь за власними спостереженнями, увівши в текст дані слова.

Важливу роль у написанні творчої роботи відіграють підготовчі бесіди, які проводяться перед написанням роботи. Бесіда повинна бути побудована таким чином, щоб підвести дітей до сприймання й осмислення даної теми.

У старших класах творче завдання можна поєднувати із завданнями на використання теоретичного матеріалу уроку. Це може бути, наприклад, твір – мініатюра, де необхідно внести або прикметники вищого і найвищого ступенів, або односкладні речення, або дієслова певної дієвідміни тощо. Крім того, учні мають визначити рід, число, відмінок прикметників, чи визначити дієвідміну дієслів. Інколи тематику творчих робіт визначає трудова діяльність дітей. Позитивні наслідки цього незаперечні: учні вчаться оцінювати результати власної праці, добирати відповідну форму викладу матеріалу, враховуючи особливості мовленнєвої ситуації.

Якось, ознайомлюючи дітей з біографією Б. Глібова, розповіла про те, як він любив доглядати за квітами. Вражені діти і самі вдома почали створювати власні клумби. А пізніше діти вчилися писати твір на основі власних спостережень.

Матеріалу конкретного не бракувало, тож і роботи вийшли вдалимими.

Ігрові форми навчання як засіб розвитку творчої особистості

Гра – це один з важливих форм життєдіяльності дитини. Вона насичує собою дитячу працю, спілкування, художньо-творчу діяльність, спорт, побут. Забезпечуючи необхідні емоційні умови, гра сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості. В арсеналі педагога гра є важливим інструментом виховання, розвитку, удосконалення пізнавальної діяльності, організації вільного часу учнів різного віку.

Спираючись на гру, педагог має можливість зміцнювати знання учнів, здобуті під час навчання, розвивати пізнавальні інтереси та самостійність школярів, створювати у дитячому середовищі атмосферу вільної, творчої діяльності, змістовного, емоційно-насиченого духовного життя дитячого колективу.

Отже, гра з одного боку, постає як улюблена дитяча діяльність, а з

іншого-як педагогічний засіб, спрямований на розв'язання багатьох завдань освіти, серед яких чільне місце посідають завдання розвитку, навчання і виховання школярів.

Ігрова діяльність буде успішною тільки за умови забезпечення особистісного розвитку дитини в контексті гри. Саме у грі педагог може побачити дитину з усіма її індивідуальними якостями. Найважливішим підходом у методиці керівництва ігровою діяльністю школярів є невимушене спілкування між дорослим та дитиною у контексті гри, бо через гру дитина пізнає світ. Тобто гра є пізнавальною діяльністю. Гра може бути з елементами оцінної, художньої, навчальної, трудової, спортивної, творчої діяльності та з елементами духовного осмислення життя.

Використання ігрових елементів на уроках української мови та літератури забезпечує їх проведення відповідно до найсучасніших умов, адже гра враховує вікові та індивідуальні особливості учнів, робить урок емоційним, формує пізнавальну активність й інтереси дітей, дає змогу раціонально використати час.

Гра включає в себе три основні етапи:

- Підготовчий (формулюється мета гри; відбирається навчальний зміст; розробляється сценарій; готується обладнання; розподіляються ролі; проводиться інструктування).
- Безпосереднє проведення гри .
- Узагальнення, аналіз результатів.

Діти, які щойно перейшли до середньої ланки, значною мірою сприймають життя як гру. Їхні очі широко відкриті назустріч чомусь казковому, незвичайному, досі незвіданому. За моїми спостереженнями, вони охоче, з великим задоволенням виконують такі завдання, де є можливість їм виявити творчу індивідуальність. І тому уроки з елементами казки, гри, в такому віці надзвичайно ефективні.

Вимоги до проведення гри.

Коли гра почалась:

- Ніхто не має права втручатися й змінювати її хід (учитель лише корегує дії учасників, якщо вони змінюють мету гри).
- Наприкінці кожної гри мета аналізується та обговорюється.
- Констатуються результати.
- Оцінюються (словесно) результати.

Неодмінною умовою має бути принцип новизни, жодне заняття не

повинне бути схоже на інше. Тільки тоді, воно захопить уяву школяра, активізує його розумову діяльність. Це може бути урок- казка, урок-подорож, урок-змагання, урок-гра або ж традиційний урок з нестандартними елементами. Використана на уроці гра урізноманітнює види діяльності, у гармонійному поєднанні з іншими методичними формами сприяє глибшому засвоєнню знань, індивідуалізації навчання, визначенню й виявленню особистих інтересів учнів, рівня сформованості у них необхідних умінь та навичок. Доречною виступає гра і як форма контролю знань дитини, оскільки дає можливість оцінити роботу всього класу, зняти з дітей напруження, уникнути страху, властивого для контролю робіт. Форма гри результативно розкріпачує дитину, знімає її скутість, адже помилки, яких дитина припускається під час гри, не дошкуляють так сильно, як під час звичайних вправ. До того ж у грі учитель не контролер, а гравець або ведучий-це додатково полегшує налагодження спілкування на уроці.

Отже, ігрова діяльність школярів є важливим природо відповідним засобом формування особистості дитини. Успішність ігрової діяльності учнів у навчально-виховному процесі залежить від її спрямування на реалізацію завдань освіти, в особистісно-орієнтованому керівництві грою, у здійсненні в контексті гри завдань національного виховання, в організації педагогічного впливу на ігрову діяльність в напрямках забезпечення ефективного функціонування її структурних складових.

Підбиваючи підсумки, мені хотілося б навести ще один вагомий аргумент включення елементів гри в навчальний процес. Подивіться в очі учнів, які виходять з ігрового уроку, і... вчителя. Перед вами-люди, що мають радість від праці. Що тоді є щастя, якщо не цей стан?!

Використання інтерактивних методів у розвитку творчих здібностей учнів

Сучасна методика має багатий арсенал методів та прийомів організації активного навчання та розвитку мислення. Так, на уроках української мови часто практикують парно, групову роботу, роботу над створенням діалогу, коли слабші учні мають можливість підвищити свій рівень знань, спираючись на досвід однокласників. При цьому дотримуюсь принципу диференціації та індивідуалізації навчання, особливо під час перевірки домашнього завдання коли використовують тестовий контроль знань. Спіраючись на особистісно – орієнтований підхід до навчання і виховання й враховуючи вікові й психологічні особливості учнів, планую й проводжу уроки з використанням інтерактивних технологій.

Розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі учні, (обдаровані) переважно самостійні тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібностях, і удосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя. Завдання педагога- управляти процесами творчого пошуку, йдучи від простого до складного: створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості школяра розвивати його уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання. Для себе прийнятною вважаю таку модель творчої особистості учня. як творча діяльність, творче спілкування, творчий пошук, творча активність та творче мислення. І єдиним, на мою, думку найефективнішим засобом досягнення мети є інтерактивні технології навчання. Вони забезпечують позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяють розвитку творчої особистості.

Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини-основна мета, що покладена в основу інтерактивних технологій навчання. Багато з них варті уваги сучасного педагога, який прагне дати якісний рівень знань, зробити урок цікавим, досягти максимального взаєморозуміння і співпраці між вчителем та учнем.

Інтерактивне навчання-це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету-створити комфортні умови навчання за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, самостійність. Відбувається колективна, групова, індивідуальна співпраця, коли вчитель і учні-рівноправні суб'єкти навчання.

За роки роботи вчителем зрозуміла, що викладання-це щось більше, ніж набір методів, тому глибоко продумую логічну послідовність використання їх на уроках. З деяких прийомів формую цілий урок, наприклад: «знаємо-хочемо дізнаватися-дізналися», «я досліджую». Важливою проблемою є те, що учні розглядають знання, як щось застигле, що треба просто вкласти в голову. Такі учні не будуть мислити критично, поки учитель не створить творчої атмосфери, яка сприятиме активному залученню учнів до процесу навчання. А для цього треба дозволити дітям вільно розмірковувати, робити припущення, встановлювати їхню очевидність або безглуздість. Дієвим є використання різноманітних форм і методів на уроці: кросворди, ребуси, загадки, лінгвістичні ігри, написання творів-мініатюр (особливо учні люблять писати твори-перевтілення типу «я-шкільна дошка», «я-квітка у полі», «я-промінчик

сонця!» та ін... Важливим є спілкування, співпраця вчителя і учня на уроці.

**Зібратися разом-це початок,
Триматися разом-це прогрес,
Працювати разом-це успіх.**

Генрі Форд

Ефективність й успішність уроку залежить від творчого підходу вчителя, від ретельної підготовки уроку та глибоких теоретичних знань. Незважаючи на розмаїття нововведень, основною формою організації навчальної діяльності залишається урок. Яким же повинен він бути? Сучасний урок-це урок демократичний. Для такого уроку характерними ознаками є:

- Підготовка не мовознавців-теоретиків, а гуманних освічених людей.
- Навчання не словом, а справою.
- Проведення його не для учнів, а разом з ними.
- Спрямовування діяльності не на клас в цілому, а на особистість кожного учня.

Етапи уроку з використанням інтерактивних методів навчання на уроках рідної мови

Мотивація навчання:

- бесіда;
- «мозковий штурм»;
- «вилучи зайве»;
- «мікрофон».

Оголошення уроку:

- розповідь учителя;
- «спіймай помилку».

Вивчення нового матеріалу та підсумки уроку:

- «мікрофон»;
- робота в групах;
- асоціативний кущ;
- «хвилинка-цікавинка»;
- проблемна ситуація;
- «мозкова атака».

Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з душі дитини відчуття страху, навіювання впевненості у власних силах, налаштування на успіх,

виявлення здібностей до творчості.

Підводячи певні підсумки своєї роботи зрозуміла, що формування творчих здібностей учнів є важливим завданням школи. Ефективне його здійснення-запорука виховання самовідданих ініціативних громадян нашої країни. Можна сказати, що є певний результат моєї роботи. Відповідно до вимог часу і програми я обумовлюю застосування на урках української мови та літератури практики мовленнєвого спілкування, формування образного мислення і сприйняття художнього слова.

Щоб діти працювали на уроці творчо, я обґрунтовую умови, потреби в цьому, створюю певні ситуації на уроці, спонукаю до мислення.

Методичні прийоми і засоби, проаналізовані в темі, передбачають удосконалення культури мовлення учнів, розвиток творчих умінь і навичок роботи колективно і самостійно.

Прагну, аби мої учні досягли високого рівня освіченості й вихованості, тому дбаю про постійне поповнення власних знань, про самоосвіту. Переконана, що ані комп'ютер, ані будь-який інший засіб не може замінити вчителя, живе слово, безпосереднє особисте спілкування, хоча розумію, що без інноваційних технологій неможливо реалізувати дидактичні цілі відповідно до вимог освітнього стандарту.

Отже, у процесі своєї роботи я зрозуміла, що лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дасть змогу розвивати творчі здібності, а значить, і формувати творчу особистість учня.

Вдало проведена робота завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці вчителя і учня. Стосовно цього приходить на думку одна давня притча. В середні віки у французькому місті Шартрі будували собор. Якось трьох тачечників, які виконували однакову роботу-перевозили камінь, запитали: «Слухайте, друзі, що ви робите?» Перший робітник похмуро глянув і роздратовано відповів: «Тобі що, повилазило? Не бачиш-камінь тягаю на майданчик, хай йому грець!» Другий спокійно сказав: «Що роблю? Заробляю на кусень хліба для своєї родини.» А третій розігнувся, витер спітніле чоло, усміхнувся і з гордістю сказав: «Я будує Шартський собор!»

Ідея цієї притчі актуальна і нині: праця не лише нестерпний тягар чи засіб для матеріального забезпечення, а й-найперше-джерело творчості і щастя. У Святому письмі сказано: «Блаженна людина, що насичується від плодів своєї праці і шукає в ній утіху.» Це є істина.